

К.Ш. Токтомаматов атындагы Эл аралык университетинин
Юриспруденция кафедрасы

«БЕКТЕМ»

Токтомаматов атындагы Эл
аралык университеттин илим, эл
аралык байланыштар жана
инновациялык билим берүү
технологиялары боюнча
проректору и.и.к., профессор

Т.Т. Омошев

«26»

сентябрь

2024

КОШУМЧА ПРОГРАММА

12.00.01 – укуктун жана мамлекеттин теориясы жана тарыхы; укук жана мамлекет жөнүндө окуулардын тарыхы адистиги боюнча экзамен тапшырууга **Чонатаева Мээримай Салижановнанын** «Кыргыз Республикасындагы аялдардын эмгегин укуктук жөнгө салуу» диссертациясынын темасы боюнча байланышкан илимий изилдөөлөрдүн багыты менен

Бул Кошумча программа 12.00.01 – укуктун жана мамлекеттин теориясы жана тарыхы; укук жана мамлекет жөнүндө окуулардын тарыхы адистиги боюнча кандидаттык минимумдун алкагында даярдалган; диссертант Чонатаева Мээримай Салижановнанын илимий изилдөө багытын эске алуу менен укук жана мамлекет жөнүндөгү окуулардын тарыхы.

«Мамлекеттин жана укуктун теориясы»

Тема 1. Мамлекет жана укук теориясынын предмети. Коомдук-укуктук илимдер системасындагы мамлекет жана укук теориясы.

Илим түшүнүгү жана илимий изилдөөнүн предмети. Илим – коомдук аң-сезимдин формаларынын бири, чындык жөнүндө объективдүү билимдердин жыйындысы мамлекет жана укук теориясынын предметинин оригиналдуулугу. Мамлекет жана укук теориясынын предмети жана изилдөө объектиси катары мамлекет жана укук, алардын пайда болушунун, өнүгүшүнүн, иштешинин, өз ара аракеттенүүсүнүн мыйзам ченемдүүлүктөрү. Мамлекет жана укук теориясынын көп кырдуу мүнөзү, мамлекет жана укук теориясы менен башка коомдук кубулуштардын байланышы. Илимдердин классификациясы (социалдык, табигый, техникалык). Мамлекет жана укук теориясынын коомдук илимдер системасындагы орду (философия, тарых, социология, саясат таануу, экономикалык теория ж. б. Юридикалык илимдердин классификациясы). Мамлекет жана укук теориясынын юридикалык илимдер системасындагы (тарыхый, юридикалык, өндүрүштүк, прикладдык ж. б.) орду жана ролу. Мамлекет жана укук теориясы – академиялык дисциплина катары мамлекет жана укук теориясынын жалпы мүнөздөмөсү жана структурасы. Укуктук дүйнө таанымды калыптандыруу жана заманбап юристти калыптандыруу үчүн анын ролу жана мааниси.

Тема 2. Мамлекет жана укук теориясынын методологиясы

Методология түшүнүгү. Мамлекет жана укук теориясы үчүн методологиянын мааниси. Мамлекет жана укук теориясынын методологиясынын жалпы мүнөздөмөсү. Азыркы юриспруденциядагы мамлекет жана укук таануунун принциптери, алардын системасы Мамлекет жана укук теориясын билүүнүн методдору: Мамлекет жана укукту изилдөөнүн жалпы методдору. Диалектикалык-материалисттик жана метафизикалык методдор: алардын таанып-билүү методдорунун системасындагы ролуна жана маанисине салттуу жана заманбап мамилелер ж.б.Мамлекетти жана укукту изилдөөдө логикалык, социологиялык, салыштырма, системалык-структуралык жана башка жалпы илимий методдорду колдонуу. Мамлекетти жана укукту изилдөөдө атайын (жеке илимий) методдорду колдонуу: салыштырмалуу укуктук, формалдуу догматикалык, конкреттүү социологиялык жана башка. Мамлекет жана укук теориясын түшүнүүнүн ыкмалары: анализ, синтез, дедукция, индукция,

гипотеза ж.б.Мамлекет жана укук теориясынын концептуалдык аппаратын өркүндөтүү.

Тема 3. Мамлекеттин келип чыгышы

Алгачкы коомдун ээлик кылуучу экономикасынын мүнөздөмөсү. Алгачкы коомдогу бийлик жана социалдык нормалар. Бийликти ишке ашыруунун функциялары, уюштурулушу жана формалары. Экономикалык жана үй-бүлөлүк нике мамилелерин камсыздоодо социалдык жөнгө салуучулардын ролу. Кландык уюмдун ыдырашынын себептери. Ээлик кылуучу экономикадан өндүрүүчү экономикага өтүү («неолит революциясы») коомдун катмарлануусунун, таптардын жана менчиктин пайда болушунун фактору катары. Алгачкы таптык мамлекеттердин пайда болушу. Алгачкы таптык коомдордун өндүрүштүк экономикасынын мүнөздөмөлөрү. Мамлекеттин пайда болушунун үлгүлөрү. Шаар-мамлекеттер. Мамлекеттик аппараттын пайда болушу. Салыктар жана жыйымдар. Мамлекетти түзүүнүн жолдору. Мамлекеттин пайда болушунун чыгыш жолу. Мамлекеттин түзүлүшүнүн батыш жолу. Мамлекеттин түзүлүшүнүн синтетикалык жолу. Ар улуттун мамлекеттүүлүгүнүн бирдей эмес өнүгүшү. Алгачкы таптык коомдордогу бийлик институттары. Мамлекеттин келип чыгышынын негизги теориялары, алардын көп түрдүүлүгү: патриархалдык теория, теологиялык теория, коомдук келишим теориясы, зордук-зомбулук теориясы, тарыхый-материалисттик теория, “кризистик чекиттер” теориясы жана башкалар.

Тема 4. Укуктун келип чыгышы

Моно-нормалар алгачкы коомдун ээлик кылуучу экономикасында социалдык жөнгө салуучулар катары. Уруксат берүүлөр, тыюу салуулар, милдеттер коомдук мамилелерди жөнгө салуу жолдору катары. Мифтердин, ырым-жырымдардын, ырым-жырымдардын жөнгө салуучу ролу. Ээлик кылуучу экономиканын «моно-нормаларынан» өндүрүшчү экономиканын диний, моралдык жана укуктук нормаларына өтүү. Айыл чарба календарларынын юридикалык мааниси. Алгачкы таптык коомдордогу укуктун функциялары. Алгачкы таптык коомдун укугундагы таптык жана жалпы социалдык мазмун.

Тема 5. Мамлекеттин түшүнүгү жана маңызы жана мамлекеттин типологиясы

Мамлекеттин негизги белгилери жана анын концепциясын аныктоо. Мамлекет – коомдун саясий уюму. Суверендүүлүк түшүнүгү. Элдин суверенитетин жана мамлекеттин суверенитетин. Мамлекеттик бийлик түшүнүгү жана анын өзгөчөлүктөрү. Мыйзамдуу жана мыйзамдуу мамлекеттик бийлик. Мамлекеттик бийликтин биримдиги жана бийликти бөлүштүрүү. Мамлекеттин башка белгилери. Мамлекеттин маңызы жана аны түшүнүүгө болгон мамиленин эволюциясы. Мамлекетте таптык жана жалпы социалдык.

Мамлекеттин социалдык максаты. Мамлекеттүүлүк түшүнүгү. Мамлекеттик тип жөнүндө түшүнүк. Мамлекеттердин типологиясы мамлекеттердин формациялык типологиясы илимий классификациянын бир түрү катары. Марксизм коомдук-экономикалык формациялар жөнүндө. Кул ээлик кылуучу, феодалдык, буржуазиялык жана социалисттик коомдордун мүнөздөмөлөрү. Азиялык өндүрүш ыкмасы жана анын мамлекеттүүлүгү. Мамлекеттин цивилизациялык типологиясы. Формациялык жана цивилизациялык ыкмалардын артыкчылыктары жана кемчиликтери.

Тема 6. Мамлекеттин формасы

Мамлекеттин формасы жана анын түзүлүшү жөнүндө түшүнүк. Мамлекеттин формаларынын эволюциясын жана көп түрдүүлүгүн аныктоочу факторлор. Мамлекеттин формаларынын классификациясы. Монократтык, поликраттык, сегменттик формалар. Башкаруу формасынын концепциясы. Монархия жана республика: түшүнүгү, түрлөрү, өткөн жана азыркы өзгөчөлүктөрү. Башкаруу формасынын концепциясы. Унитардык жана федеративдик мамлекеттер: жалпы мүнөздөмөсү, түзүлүш жана иштөө принциптери, түрлөрү. Империя. Конфедерация жана мамлекеттер аралык бирикмелердин башка формалары (союздар, жамааттар, шериктештиктер, ассоциациялар). Мамлекеттик укуктук режимдин формасынын түшүнүгү жана анын түрлөрү. Демократиялык режим: түшүнүгү жана түрлөрү. Түз жана өкүлчүлүктүү демократия. Антидемократиялык режимдер: түшүнүгү жана түрлөрү. Тоталитардык жана авторитардык режимдер.

Тема 7. Мамлекеттин функциялары

Мамлекеттик функциялардын түшүнүгү, алардын жалпы мүнөздөмөсү. Мамлекеттин функцияларынын объективдүү мүнөзү. Ар кандай типтеги мамлекеттердин функциялары. Мамлекеттердин функцияларынын эволюциясы. Мамлекеттин функцияларында таптык жана жалпы социалдык. Мамлекеттик функциялардын классификациясы. Мамлекеттин тышкы жана ички функциялары. Мамлекеттик функцияларды ишке ашыруунун формалары жана методдору. Глобалдык проблемалар жана мамлекеттин функциялары.

Тема 8. Мамлекеттик механизм

Мамлекеттин механизминин түшүнүгү, мааниси жана анын түзүлүшү. «Мамлекеттик механизм» жана «мамлекеттик аппарат» түшүнүктөрүнүн өз ара байланышы. Ар кайсы өлкөлөрдө мамлекеттик механизмдин эволюциясын аныктоочу факторлор жана анын өзгөчөлүктөрү. Мамлекеттик органдардын системасы. Мамлекеттик органдын түшүнүгү жана өзгөчөлүктөрү. Мамлекеттик органдардын классификациясы. Мамлекеттин механизмдеги мамлекет башчысынын орду жана ролу. Мамлекеттик аппарат (бюрократия), мамлекеттик жана муниципалдык кызматкерлер. Мыйзам чыгаруу, аткаруу

жана сот бийлигинин мамлекеттик механизмин уюштуруунун жана ишинин принциптери: түзүлүш тартиби, структурасы, компетенциялары. Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, алардын мамлекеттик органдар менен өз ара аракеттенүүсү.

Тема 9. Коомдун саясий системасындагы мамлекет

Коом система катары. Коомдун саясий, экономикалык жана идеологиялык системаларынын ортосундагы байланыш. Коомдун саясий системасынын концепциясы. Коомдун саясий системасынын структурасы: анын негизги элементтери, алардын өзгөчөлүктөрү жана өз ара мамилелери. Коомдун саясий системасында мамлекеттин орду. Партиялар: түшүнүгү жана түрлөрү. Коомдун саясий системасында партиялардын ролу, алардын мамлекет жана саясий системанын башка элементтери менен өз ара аракеттенүүсүнүн формалары. Коомдук бирикмелер коомдун саясий системасынын субъекттери катары: түшүнүгү, мааниси жана түрлөрү. Мамлекеттик жана диний бирикмелер. Коомдун саясий системасында диний бирикмелердин ролу. Коомдун саясий системасында массалык маалымат каражаттары. Мамлекет менен коомдун саясий системасынын башка субъекттеринин өз ара аракеттенүүсүнүн формалары. Азыркы саясий системалардын енугушунун негизги тенденциялары.

Тема 10. Мамлекет жана инсан

«Мамлекет – индивидуалдык» проблемасынын эки экстремалдык мамиледе чагылдырылышы: статист жана индивидуалисттик (анархист). Инсан менен мамлекеттин ортосундагы мамилелердин тарыхый эволюциясы. Коллективизмдин алгачкы формаларынан индивидуализм аркылуу жеке жана коомдук таламдардын гармониясына чейин. Буржуазиялык революциялардын доорунда ажыратылгыс жеке укуктар концепциясынын пайда болушу. Таптык укуктардын ордуна адам жана жарандык укуктар, адам укуктарын жарыялоочу негизги тарыхый документтер. Бөлүнгүс укуктар түшүнүгүнүн эволюциясы: жеке жана мүлктүк укуктардан саясий жана социалдык укуктарга чейин. Адам укуктары системасы. Укуктардын жана милдеттердин өз ара байланышы. Адам укуктарынын жана эркиндиктеринин чеги. Инсандын укуктук абалы, анын түзүлүшү жана түрлөрү. Адамдын укуктарын жана эркиндиктерин бузуунун формалары. Адам укуктарын жана эркиндиктерин бузууга каршы күрөш. Адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктеринин кепилдиктери жана алардын түрлөрү (ички жана эл аралык).

Тема 11. Укуктук жана социалдык мамлекет

Укуктук мамлекет теориясынын калыптанышы жана өнүгүшү. Укуктук мамлекеттин түшүнүгү жана өзгөчөлүктөрү. Мыйзамдуулук менен мыйзамдуулуктун өз ара байланышы. Укуктук мамлекеттин

калыптанышынын өбөлгөлөрү. Мыйзам үстөмдүгү жана жарандык коом. Укуктук мамлекеттин принциптери: концепциясы, системасы, мыйзамдык ишке ашыруу, ишке ашыруу практикасы. Укуктук мамлекетти калыптандыруунун негизги багыттары жана жолдору. Жөлөкпул мамлекет 19-кылымдын аягында пайда болгон түшүнүк. буржуазиялык революциялардын жемиштеринен көңүлү калгандыктан, формалдуу эркиндиктин жана теңчиликтин жетишсиздигин түшүнгөндүктөн. Бакубат мамлекеттин белгилери.

Тема 12. Мыйзамдын түшүнүгү жана маңызы

Укуктун маңызынын аныктамаларынын көп түрдүүлүгүнүн себептери. Укуктук түшүнүктүн негизги түшүнүктөрү: табигый укук, тарыхый, социологиялык, марксисттик, нормативдик. Укуктун белгилери жана анын аныктамасы. Мыйзам эркиндикти ишке ашыруунун каражаты катары. Мыйзам жана адилеттүүлүк. Мыйзамдын принциптери. Укук социалдык жөнгө салуунун ченемдик системасы катары. Объективдүү мааниде мыйзам. Туура, субъективдүү мааниде. Мыйзам жана социалдык кызыкчылыктар. Укук жана социалдык-экономикалык система. Коомдогу укуктун маңызы жана максаты. Укук жана мамлекет укуктун функциялары жана алардын түрлөрү. Мыйзамдын баалуулугу.

Тема 13. Коомдук мамилелерди ченемдик жөнгө салуу системасындагы укук

Коомдук мамилелерди жөнгө салуучу концепция. Социалдык жөнгө салуучулардын түрлөрү. Социалдык-техникалык нормалар. Техникалык жана укуктук ченемдер. Азыркы социалдык нормалардын түрлөрү (адаттар, салттар, моралдык, диний, корпоративдик, саясий, укуктук, эстетикалык нормалар). Алардын жалпы мүнөздөмөсү жана байланышы. Социалдык ченемдер системасындагы укук: аракет чөйрөлөрүндө жана жөнгө салуу ыкмаларында жалпы жана конкреттүү; алардын өз ара аракеттенүүсү. Мыйзам жана дин. Мыйзам жана моралдык. Мыйзам жана корпоративдик нормалар. Мыйзам жана салт.

Тема 14. Мыйзамдуулук

Укуктук мамлекеттин түшүнүгү жана өзгөчөлүктөрү. Укуктук мамлекеттин логикалык структурасы. Гипотеза түшүнүгү, диспозиция, санкциялар. Алардын сорттору. Укуктук нормалардын классификациясы. Юридикалык практика үчүн укук ченемдерин классификациялоонун мааниси. Ченемдик укуктук актылардын статьяларында укук ченемдерин берүү ыкмалары.

Тема 15. Укуктун булактары (формалары).

Укуктун формасы (булагы) жөнүндө түшүнүк. «Укуктун булагы» жана «укук формасы» түшүнүктөрүнүн өз ара байланышы. Мыйзамдын мазмуну жана формасы. Мыйзамдагы үзгүлтүксүздүк жана жаңылануу. Ар кандай тарыхый доорлордо укуктун ар кандай формаларын колдонуунун өзгөчөлүктөрү. Заманбап укук булактарынын түрлөрү. Укуктук салт түшүнүгү. Адат укугу. Бизнес салт жана бизнес колдонуу. Юридикалык прецедент түшүнүгү. Соттук жана административдик прецедент. Ченемдик жөнгө салуудагы соттук практиканын ролу. Ченемдик укуктук акт: түшүнүгү жана түрлөрү. Мыйзам ченемдик укуктук актынын бир түрү катары. Мыйзамдын белгилери. Мыйзам алдындагы актылар жана жоболор. Жергиликтүү эрежелер. Ченемдик келишим укуктун формасы (булагы) катары. Жөнгө салуучу келишимдердин түрлөрү. Укуктук доктрина укуктун формасы (булагы) катары. Мыйзамдарды системалаштыруу: түшүнүгү жана мааниси. Системалаштыруунун түрлөрү: инкорпорация, кодификация жана консолидация. Ченемдик укуктук актылардын убакытта, мейкиндикте жана адамдар арасында таасири.

Тема 16. Укук системасы

Укуктук система түшүнүгү. Укуктук системанын элементтери: укуктун үстөмдүгү, укуктун субинституту жана институту, укуктун кичи тармагы жана тармагы. Укуктук жөнгө салуунун предмети жана ыкмасы укукту тармактарга бөлүүнүн негизи катары. Материалдык жана процессуалдык укук. Коомдук жана жеке укук. Укуктун жаңы тармактарын жана институттарын түзүү. Эл аралык укук. Мыйзам системасы жана мыйзамдар системасы.

Тема 17. Мыйзам чыгаруу

Укуктук билим берүү жана мыйзам чыгаруу. Мыйзам чыгаруу концепциясы. Ар кандай укук системаларындагы мыйзам чыгаруунун өзгөчөлүктөрү. Мыйзам чыгаруунун түрлөрү. Мыйзам чыгаруучу органдар жана мыйзам чыгаруу актылары. Кыргыз Республикасында мыйзам чыгаруунун концепциясы жана принциптери. Мыйзам чыгаруу процессинин этаптары.

Ченемдик укуктук актыларды жарыялоонун жана күчүнө киргизүүнүн тартиби. Ченемдик укуктук актылардын убакытта жана мейкиндикте адамдардын чөйрөсүндөгү аракети. Укуктук технологиянын түшүнүгү жана милдеттери. Укуктук технологиянын каражаттары: терминдер, конструкциялар, презумпциялар, ойдон чыгарылган нерселер, предудияциялар. Мыйзамдын тили. Мыйзамдык актыларды системалаштыруу концепциясы. Системалаштыруунун түрлөрү: инкорпорация, консолидация, кодификация.

Тема 18. Укуктук мамилелер

Укуктук мамилелер коомдук мамилелердин өзгөчө формасы катары. Мыйзам ченемдери жана укуктук мамилелер. Укуктук мамилелердин белгилери жана

аныктамасы. Укуктук мамилелердин түзүлүшү. Анын курамынын элементтеринин мүнөздөмөлөрү. Укуктук мамилелердин мазмуну (иш жүзүндөгү, ыктыярдуу, укуктук). Субъективдүү укук жана юридикалык милдет. Укуктук мамилелердин предмети: түшүнүгү, түрлөрү. Укук жөндөмдүүлүгү, укук жөндөмдүүлүгү, укук субъектеринин деликттик жөндөмдүүлүгү. Юридикалык жак. Юридикалык статус. Укуктук мамилелердин объектиси, анын белгилери. Укуктук мамилелердин объектилерин түшүнүүгө монисттик жана плюралисттик мамилелер. Укуктук мамилелердин объекти менен субъектинин байланышы: түшүнүгү, түрлөрү, мааниси. Чыныгы курамы.

Тема 19. Укуктарды ишке ашыруу

Мыйзамды ишке ашыруунун түшүнүгү, принциптери жана мааниси. Укукту ишке ашыруунун формалары: укукту тикелей ишке ашыруунун формалары катары сактоо, пайдалануу, аткаруу. Укуктук мамилелерде жана укуктук мамилелерден тышкары укуктун ишке ашырылышы. Укукту ишке ашыруунун өзгөчө формасы катары укуктун колдонулушу: түшүнүгү, мүнөздүү белгилери, укуктун колдонулушунун негиздери. Мыйзамдын колдонулушунун субъекттери. Мыйзамды колдонуу этаптары. Мыйзамды колдонуу актылары: түшүнүгү, түрлөрү, ченемдик укуктук актылардан айырмасы. Мыйзамды колдонуу актыларын түзүүгө карата талаптар. Мыйзамдагы боштуктар. Түшүнүк жана боштуктардын себептери. Мыйзамдагы боштуктарды толтуруунун жолдору: укуктун аналогиясы жана укуктун аналогиясы.

Тема 20. Мыйзамды чечмелөө

Мыйзамды чечмелөө (түшүндүрүү) түшүнүгү. Мыйзам ченемдерин түшүнүү жана түшүндүрүү. Чечмелөө ыкмалары: грамматикалык (лингвистикалык), логикалык, тарыхый-саясий, системалык ж.б.. Чечмелөөнүн түрлөрү. Расмий жана расмий эмес чечмелөө. Колдонуу чөйрөсү боюнча чечмелөө: адекваттуу (сөзмө-сөз), экспансивдик, чектөөчү. Чечмелөө актылары: түшүнүгү жана түрлөрү.

Тема 21. Мыйзамдуу жүрүм-турум, укук бузуу жана юридикалык жоопкерчилик

Укуктук жүрүм-турумдун түшүнүгү, белгилери жана түрлөрү. Мыйзамдуу жүрүм-турумдун түшүнүгү жана түрлөрү. Мыйзамдуу жүрүм-турумдун объективдүү жана субъективдүү жагы. Укуктук жүрүм-турумдун классификациясынын критерийлери жана түрлөрү. Кылмыш түшүнүгү. Кылмыштын курамы. Укук бузуулардын түрлөрү. Укук бузуулардын себептери. Иштин концепциясы. Социалдык жоопкерчилик жана анын түрлөрү. Юридикалык жоопкерчиликтин түшүнүгү жана түрлөрү.

Юридикалык жоопкерчиликтин негиздери. Юридикалык жоопкерчиликтин максаты, функциялары жана принциптери. Жеке, юридикалык жактардын жана мамлекеттин юридикалык жоопкерчилигинин өзгөчөлүктөрү. Юридикалык жоопкерчиликти жокко чыгарган жагдайлар. Юридикалык жоопкерчиликтен бошотуунун негиздери.

Тема 22. Укуктук аң-сезим жана укуктук маданият

Укуктук аң-сезимдин түшүнүгү коомдук аң-сезимдин формасы катары. Укуктук аң-сезимдин структурасы: укуктук идеология жана укуктук психология. Укуктук аң-сезимдин коомдук аң-сезимдин башка формалары менен байланышы. Укуктук аң-сезим жана укуктук практика Укуктук аң-сезимдин түрлөрү жана деңгээли. Укуктук аң-сезимдин ролу жана мааниси, анын укуктук жөнгө салуунун эффективдүүлүгүнө тийгизген таасири Укуктук маданият түшүнүгү. Коомдун укуктук маданияты. Укуктук маданияттын структурасы, анын элементтеринин өзгөчөлүктөрү. Укуктук мамлекетти калыптандырууда укуктук маданияттын мааниси: түшүнүгү жана формалары. Укуктук нигилизмдин себептери жана андан чыгуунун жолдору. Укуктук идеализм жана укуктук маданияттын деформациясынын башка формалары: түшүнүгү, мааниси, формалары.

Тема 23. Укук тартиби

Мыйзамдуулук түшүнүгү жана анын мазмуну. Мыйзамдуулук мамлекеттик жана коомдук турмуштун принциби, ыкмасы жана режими катары. Мыйзамдуулукту укуктук позитивизм жана табигый укук теориясынын көз карашынан түшүнүү. Демократиялык жана демократиялык эмес саясий режимдердеги мыйзамдуулук. Мыйзамдуулуктун принциптери жана кепилдиктери. Мыйзамдуулук жана тартип. Дисциплинанын түшүнүгү жана түрлөрү (эмгек, окуу, аскердик, технологиялык, келишимдик, финансылык ж.б.). Мыйзам жана укук тартиби түшүнүгү. Мыйзам менен тартиптин байланышы. Укук тартиби жана коомдук тартип. Мыйзамдуулукту жана укук тартибин камсыз кылууда конституциялык мыйзамдардын жана мамлекеттик механизмдин ролу.

12.00.01 – укуктун жана мамлекеттин теориясы жана тарыхы; укук жана мамлекет жөнүндө окуулардын тарыхы адистиги боюнча кандидаттык экзаменди тапшыруунун кошумча (II бөлүк) программасы; «Кыргыз Республикасындагы аялдардын эмгегин укуктук жөнгө салуу» темасында укук жана мамлекеттин изилдөө тарыхы

1. Мамлекет жана укук теориясынын предмети.
2. Мамлекет жана укук теориясынын мамлекетти жана укукту изилдеген илимдер системасындагы орду жана функциялары.
3. Мыйзам чыгаруу, аткаруу жана сот бийликтери: түзүлүш тартиби, түзүмү, компетенциялары.
4. Жарандык укукта зыян (зыян); материалдык жана моралдык зыян келтирилген.
5. Юридикалык практика үчүн укук ченемдерин классификациялоонун мааниси.
6. Коомдун саясий системасынын структурасы: анын негизги элементтери, алардын өзгөчөлүктөрү жана өз ара мамилелери.
7. Мамлекет жана укук теориясынын курамында мамлекеттин жалпы теориясы.
8. Мамлекеттин жана укуктун пайда болушунун себептери жана табигый мүнөзү (материалисттик түшүнүк)
9. Мамлекеттин келип чыгышынын теориялары
10. Мамлекеттин түшүнүгү: анын маңызы жана өзгөчөлүктөрү
11. Заманбап мамлекеттин функциялары: алардын классификациясы
12. Мамлекет менен укуктун байланышы
13. Социалдык коом: түшүнүгү, өзгөчөлүктөрү, түзүлүшү
14. Ченемдик укуктук актыларды системалаштыруу: түшүнүгү жана түрлөрү
15. Укуктун бир тармагы катары укук теориясынын мүнөздөмөсү.
16. Мамлекет жана укук теориясын билүүнүн методдору: Мамлекет жана укукту изилдөөнүн жалпы методдору.
17. Объективдүү жана субъективдүү маанидеги укук түшүнүгү
18. Коомдун укук системасы: түшүнүгү жана түзүлүшү
19. Юридикалык фактылар: түшүнүгү, классификациясы, мааниси
20. Эмгек укугунун түшүнүгү, предмети, ыкмасы, функциялары жана системасы.
21. Эмгек укугунун субъекттери. Эмгек укугунун субъекттеринин түшүнүгү, алардын классификациясы жана түрлөрү. Эмгек укук субъектилиги жана эмгек укугунун субъекттеринин укуктук абалы.
22. Эмгек укугунун булактары Эмгек укугунун булактарынын түшүнүгү, алардын классификациясы жана түрлөрү.
23. Жамааттык келишимдер жана макулдашуулар. Кыргыз Республикасында социалдык өнөктөштүк жана үч тараптуу кызматташтык, алардын калыптанышы жана өнүгүшү.

24. Эмгек келишими Эмгек келишиминин социалдык-укуктук ролу жана негизги функциялары.
25. Жумуш убактысы жана эс алуу убактысы.
26. Эмгек акыны укуктук жөнгө салуу.
27. Кепилдик жана компенсациялык төлөмдөр.
28. Эмгек тартиби жана жоопкерчилик.
29. Эмгек мамилелеринин тараптарынын материалдык жоопкерчилиги.
30. Эмгек талаш-тартыштары жана аларды чечүүнүн тартиби.

Колдонулган адабияттардын тизмеси (ченемдик актылар):

1. 2021-жылы 5-майдагы Кыргыз Республикасынын Конституциясы (2021 жылы 11-апрелде референдум тарабынан кабыл алынган) / Эркин-Тоо, 05.05.2021-жыл. № 41 (3220).
2. 2003-жыл 30 августтагы Кыргыз Республикасынын № 201 Үй-бүлөлүккодекси // Эркин-Тоо № 201, 05.09.2003.
3. 2004-жыл 4-августтагы Кыргыз Республикасынын № 106 Эмгек кодекси // Эркин-Тоо, 20 август 2004-жыл, № 67.
4. 1996-жыл 8-майдагы КРнын № 15 Жарандык кодекси (2022-жылдын 6-июнунда Кыргыз Республикасынын мыйзамы аркылуу редакцияланган) // Эркин-Тоо 10 июнь 2022-жыл, № 51
5. 1996-жылдын 17-июнундагы Кыргыз Республикасынын “Мамлекеттик социалдык камсыздандыруу тууралуу” № 20 мыйзамы // Эркин-Тоо, № 93. 03.07.1996-жыл.
6. 2005-жылдын 9-январындагы КРнын «Кыргыз Республикасынын жарандарынын ден соолугун коргоо жөнүндөгү» № 6 мыйзамы // Эркин-Тоо, №3, 14.01.2005-жыл
7. Кыргыз Республикасынын “Эркектер жана аялдар үчүн бирдей укуктардын жана мүмкүнчүлүктөрдүн мамлекеттик кепилдиги жөнүндөгү” № 184 мыйзамы. // <http://cbd.minjust.gov.kg/act/properties/ru-ru/202398/20>
8. 2003-жылдын 1-августундагы КРнын «Эмгекти коргоо жөнүндөгү» № 167 мыйзамы (Эркин-Тоо, № 59 08.08.2003-жыл)
9. 2018-жылдын 18-сентябрындагы Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн «Убактылуу эмгекке жарамсыздык, боюнда бардыгы жана төрөгөндүгү боюнча желөк пул берүүнүн тартиби жөнүндөгү жобону бекитүү тууралуу» № 434 Токтому. / <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/12600/20?mode=tekst>
10. 2000-жылдын 24-мартындагы Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн «Аялдардын эмгегин колдонууга тыюу салынуучу оор жана ден соолукка зыяндуу жумуштардын тизмеси жөнүндөгү» №158 Токтому. // <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/7182/30?mode=tekst>

11. 2018-жылдын 18-сентябрындагы Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн №434 Токтому. / <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/12600/20?mode=tekst>
12. 2016-жылдын 11-апрелиндеги Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн “Коомдук ден соолукту коргоо багытындагы актыларды бекитүү жөнүндөгү” №201 Токтому. // Эркин-Тоо, №41, 17.05.2016-жыл.
13. 1993-жылдын 16-августундагы Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн “Эмгекке жарамсыздык боюнча баракчаны берүүнүн тартиби жөнүндөгү көрсөтмөнү бекитүү тууралуу” №380 Токтому. / <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/38680/10?mode=tekst>
14. Адам укугунун жалпы декларациясы: адам укугу боюнча эл аралык стандарттардын негизи - <https://www.un.org/ru/sections/universal-declaration/foundation-international-human-rights-law/index.html>;
15. Эмгекти Эл Аралык Уюму уюмунун «Жумушка орношуудагы жана эмгектеги дискриминация тууралуу» №111 конвенциясы (1958-жылдын 25-июнунда Эмгекти Эл Аралык Уюму уюмунун Генералдык Конференциясынын 42-сессиясында кабыл алынган) <https://www.un.org/ru/documents/decl-conv/conventions/labour.shtml>
16. Эмгекти Эл Аралык Уюму уюмунун “Эмгектенген эркектер жана аялдар үчүн бирдей мамиле жана мүмкүнчүлүктөр жөнүндө: үй-бүлөлүк милдеттерге ээ кызматкерлер” №156 конвенциясы (23.06.1981-жылы Женева шаарында Эмгекти Эл Аралык Уюму уюмунун Генералдык Конференциясынын 67-сессиясында кабыл алынган). <https://legalacts.ru/doc/konventsija-n-156-mezhdunarodnoi-organizatsii-truda-o/>
17. Эмгекти Эл Аралык Уюму уюмунун «1952-жылдагы энеликти коргоо жөнүндөгү конвенциясын кайра кароо тууралуу» №183 конвенциясы (2000 г.).
18. Эмгекти Эл Аралык Уюму уюмунун «Жумушка орношуудагы жана эмгектеги дискриминация тууралуу» №111 конвенциясы (Женева, 4-июнь 1958-жыл.) тууралуу пикирлер //Библиотека Российской газеты. -1999. - Выпуск №22-23;
19. Эмгекти Эл Аралык Уюму уюмунун “Бирдей жумуш үчүн эркектер менен аялдарга бирдей эмгек акынын төлөнүүсү тууралуу” №100 конвенциясы (Женева, 29-июнь 1951-жыл) //Конвенции и рекомендации, принятые Международной Конференцией труда. -М., 1991.-766-бет.
20. Эл аралык Эмгек Уюмунун №156 Эркектер менен аялдарга бирдей мамиле жана бирдей мүмкүнчүлүктөр жөнүндө Конвенциясы: үй-бүлөлүк милдеттери бар жумушчулар (Женева, 3-июнь, 1981-жыл) // Адам укуктары менен эркиндиктерин эл аралык коргоо: Кол. документтер. - М., 1990.- 766 б.
21. 1979-жылдын 18-декабрында Нью-Йорк шаарында кабыл алынган аялдарга карата дискриминациянын бардык түрлөрүн жоюу жөнүндөгү конвенция.

22. Эмгекти Эл Аралык Уюму уюмунун өндүрүштөгү аялдардын түнкү эмгеги жөнүндөгү (1948 жылдын 17-июнунда Сан-Франциско шаарында кайра каралган) №89 конвенциясы. //Конвенции и рекомендации, принятые Международной Конференцией труда. -М.,1991.-766-бет.

23. Эл аралык Эмгек Уюмунун №45 Конвенциясы, аялдардын ар кандай түрдөгү кендердеги жер астындагы жумуштарына (Женева, 21-июнь 1935-ж.)

ТОКТОМ КЫЛАТ:

1. Чонатаева Мээримай Салижановнанын 12.00.01 – укуктун жана мамлекеттин теориясы жана тарыхы; укук жана мамлекет жөнүндө окуулардын тарыхы адистиги боюнча «Кыргыз Республикасындагы аялдардын эмгегин укуктук жөнгө салуу» диссертациясынын темасы боюнча кандидаттык экзаменди тапшыруу үчүн атайын дисциплинанын кошумча программасы бекитилсин.

н1

**К.Ш. Токтомаматова атындагы
Эл аралык университетинин
Юриспруденция кафедрасынын башчысы
PhD., доцент**

Улан уулу А.

Жыйналыштын катчысы

Курстанбекова А

н1

н1